

الگوی برنامه درسی فراکنشی راهبردی برای گذار از بحرانها در عصر هوش مصنوعی

فرهاد شفیع پور مطلق

دانشیار مدیریت آموزشی، واحد محلات، دانشگاه آزاد اسلامی، محلات، ایران

نویسنده مسئول Email : farhad_shafiepoor@yahoo.com

چکیده

بحران‌هایی چون همه‌گیری بیماری‌ها، فروپاشی‌های زیست‌محیطی، جنگ‌های سایبری، و ناکارآمدی مهارت‌های انسانی در مواجهه با ماشین‌ها، نیازمند برنامه درسی‌ای هستند که نه تنها به شرایط پاسخ دهد، بلکه در برابر تهدیدها فراکنش‌گرا باشد؛ یعنی پیش از وقوع بحران، به‌طور رهبری‌شده‌ای زمینه‌های تاب‌آوری، یادگیری انطباقی و تفکر آینده‌نگر را در فراگیران تقویت کند. ازاینرو مسئله اساسی اینکه چگونه می‌توان یک برنامه درسی فراکنشی راهبردی طراحی کرد که به نظام آموزشی امکان گذار از بحران‌ها و عدم قطعیت‌های عصر هوش مصنوعی را بدهد، و در عین حال، مهارت‌های تاب‌آوری، آینده‌نگری، مسئولیت‌پذیری دیجیتال و یادگیری مادام‌العمر را در فراگیران تقویت کند؟ این مطالعه به شیوه تحلیل محتوای کیفی صورت پذیرفت. میدان پژوهش شامل دامنه اطلاعاتی هوش مصنوعی و شیوه نمونه‌گیری هدفمند تا حد اشباع داده‌ها تعداد ۲۴ واحد گفتگو با هوش مصنوعی برای مطالعه بوده است که به شیوه غربالگری انتخاب شد. نحوه جمع‌آوری اطلاعات، گفتگو با چت‌جی‌پی‌تی بوده است. تحلیل داده‌ها برپایه دسته‌بندی مفاهیم باز، زیرمقوله و مقوله اصلی صورت پذیرفت. برای تأمین روایی و اعتباربخشی داده‌ها از روش سه‌سوسازی استفاده شد. بطور کلی نتایج نشان داد، الگوی برنامه درسی فراکنشی راهبردی برای گذار از بحرانها در عصر هوش مصنوعی مشتمل بر ابعاد هفتگانه (تحلیل زمینه و آینده‌پژوهی، تعریف چشم‌انداز و اهداف کلان برنامه درسی فراکنشی، اصول طراحی فراکنشی راهبردی، طراحی محتوای یادگیری مبتنی بر هوش مصنوعی و اخلاق دیجیتال، به‌کارگیری پداگوژی‌های نوین فراکنشی، توسعه زیرساخت فناوریانه و انسانی، ارزیابی پویای برنامه درسی فراکنشی) است. نتیجه اینکه طراحی یک برنامه درسی فراکنشی راهبردی مستلزم تلفیق پیش‌نگری آموزشی، پداگوژی تحول‌گرا، سواد فناوریانه، و رهبری سیستمی است تا بتواند نظام آموزشی را از یک نظام واکنشی منفعل، به یک نظام یادگیرنده، منعطف و تاب‌آور در مواجهه با بحران‌های عصر هوش مصنوعی ارتقاء دهد.

کلیدواژه‌ها

برنامه درسی فراکنشی، هوش مصنوعی، گذار از بحرانها

الگوی برنامه درسی فراکنشی
راهنبری برای گذار از بحرانها در
عصر هوش مصنوعی

یکپارچگی سبازشتهای: پیوند علوم انسانی، اخلاق، فناوری، زیست محیطی و اجتماعی.

انعطاف پذیری: تطبیق با محیط های در حال تغییر.

پیش نگری: آمادگی برای موقعیت های ناشناخت

بازاندیشی مداوم بر اساس بازخوردهای محیطی و پیش بینی روندهای آتی

ارزیابی پویای برنامه درسی فراکنشی

استفاده از هوش مصنوعی برای تشخیص نقاط قوت و ضعف برنامه و اصلاح در زمان واقعی

ارزیابی مستمر با داده های یادگیری

شدیدسازی هوش مصنوعی و سناریوهای تصمیم گیری در بحران ها

یادگیری مبتنی بر پروژه و مسئله

پایش و ارزشیابی مستمر از طریق سبازشته های فراگیر

به کارگیری یادگیری های فناورانه فراکنشی

شناسایی بحران ها و ریسک های اصلی در عصر هوش مصنوعی

بهره گیری از روش های چون تحلیل روندها

ایجاد مازول های شامل سواد داده، سواد هوش مصنوعی، حکمرانی دیجیتال، اخلاق الگوریتمی، تاب آوری ذهنی و تفکر سیستمی.

بهره گیری از منابع باز، آموزش دیجیتال، یادگیری ترکیبی (Blended) و شخصی سازی شده با کمک الگوریتم ها.

آموزش معلمان در حوزه هوش مصنوعی، تحلیل داده و رهبری آموزشی آینده نگ

توسعه زیرساخت فناوریانه و انسانی

تقویت زیرساخت های دیجیتال، بسترهای ابری، سیستم های توصیه گر آموزشی و امنیت داده ها

تقویت مهارت های نرم (حل مسئله، تفکر نقاد، خلاقیت، خودآگاهی دیجیتال، همدلی).

تعریف چشم انداز و اهداف کلان برنامه درسی فراکنشی

توسعه «سواد هوش مصنوعی» و آمادگی برای همکاری انسان-ماشین

تربیت فراگیری تاب آور، منعطف و مسئول در برابر فناوری

مقدمه

در عصر تحولات شتابان فناورانه، به ویژه با گسترش هوش مصنوعی (AI)، نظام های آموزشی با چالش ها و بحران های گوناگونی مواجه شده اند؛ از جمله تضعیف نقش سنتی معلمان، گسترش نابرابری های آموزشی دیجیتال، افزایش وابستگی دانش آموزان به فناوری، و ابهام در تعیین شایستگی های مورد نیاز آینده. در چنین شرایطی، برنامه های درسی موجود که عمدتاً ماهیتی ایستا، پیش بینانه و منفعل دارند، توان پاسخ گویی مؤثر به تحولات سریع و بحران های پیچیده این دوران را ندارند. از سوی دیگر، بحران هایی چون همه گیری بیماری ها، فروپاشی های زیست محیطی، جنگ های سایبری، و ناکارآمدی مهارت های انسانی در مواجهه با ماشین ها، نیازمند برنامه درسی ای هستند که نه تنها به شرایط پاسخ دهد، بلکه در برابر تهدیدها فراکنش گرا باشد؛ یعنی پیش از وقوع بحران، به طور رهبری شده ای زمینه های تاب آوری، یادگیری انطباقی و تفکر آینده نگر را در فراگیران تقویت کند. برنامه درسی فراکنشی، نوعی طراحی پیش دستانه و هوشمندانه است که در آن یادگیرندگان، توانایی مواجهه با عدم قطعیت ها و مدیریت بحران های نوظهور را کسب می کنند. با این حال، فقدان الگوهای نظری و عملی برای طراحی چنین برنامه ای در بستر هوش مصنوعی، فقدان چارچوب های بین رشته ای برای تربیت فراگیران آینده، و غلبه دیدگاه های سنتی در سیاست گذاری آموزشی، مانع توسعه برنامه درسی فراکنشی شده اند. از این رو، مسئله اصلی این پژوهش آن است که: چگونه می توان یک برنامه درسی فراکنشی راهبردی طراحی کرد که به نظام آموزشی امکان گذار از بحران ها و عدم قطعیت های عصر هوش مصنوعی را بدهد، و در عین حال، مهارت های تاب آوری، آینده نگری، مسئولیت پذیری دیجیتال و یادگیری مادام العمر را در فراگیران تقویت کند؟